

Барбелюк Т. [Байда]. Хрест на корі ; Закривавлена сорочка ; Бунтівна ліра ; Прощальний вальс. Зневіра ; „На світ народилось лошатко маленьке...” ; „Письменнику, чи є у тебе гроші” ; Соло під гітару ; „Дзвіночку синій, польовий...” ; Кумонька зубата ; Твердиня / Т. Барбелюк [Байда] // Перевесло : альманах. – Луцьк, 2006. – Вип. II. – С. 4–13.

Байда (Барбелюк) Т. Українські дзвони ; Код нації ; Ми – українці ; До останньої хвилини ; Крилатий вершник ; Остання ніч [та ін.] / Т. Байда (Барбелюк) // Перевесло : альманах. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. – Вип. IV. – С. 198–215.

Барбелюк Т. [Байда] Пам'ятникові бути! / Т. Барбелюк [Байда] // Волинь-нова. – 2009. – 27 жовт. – С. 8.

* * *

Баюк Г. Тетяна Байда – з Україною в серці крізь роки і табори / Г. Баюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Луцький район : історія, сучасність, перспективи : матеріали ХХІІ обл. наук.-практ. іст.-краєзн. конф. – Луцьк, 2007. – С.82–84.

Слапчук В. Тетяна Байда. Довго мовчали смереки : худож.-докум. повість / В. Слапчук // Слапчук В. В очікуванні на інквізитора / В. Слапчук. – Луцьк, 2003. – С. 97.

Ганущак О. Пісня будить сплячі душі / О. Ганущак // Слава праці. – 2012. – 13 листоп. – С. 2.

Гей В. Таємниця гори Яворини / В. Гей // Літ. Україна. – 2002. – 12 верес. ; Волинь. – 2002. – 24 серп.

Кушнір В. Горде ім'я нескореної волинянки / В. Кушнір // Волинь. – 2005. – 7 квіт. – С. 3.

Лукницька Л. Простіть мені люди, прости мені, Боже, я інша не буду, не можу! / Л. Лукницька // Володимир-вечірній. – 2008. – 4 груд. – С. 5.

Ювілеї : мереживо долі Тетяни Байди // Волинь-нова. – 2008. – 27 листоп. – С. 2.

Федонюк С. Щоб не здатись ворогові, пустив кулю дружині, сину і собі / С. Федонюк. О. Пирожик // Волинь-нова. – 2012. – 28 лип. – С. 11.

10 грудня

90 років від дня народження К. М. Якубека (1923–2008) – заслуженого художника України

Карел Михайлович Якубек – яскрава постать українського мистецтва другої половини ХХ століття. Він народився в Ужгороді. Зростав під опікою батька Михала Якубека, словака за походженням, висококваліфікованого інженера-будівельника, який здобув освіту в престижному Віденському університеті. Заможна, шанована людина на Закарпатті, Михал Якубек був репресований і розстріляний у застінках НКВС опісля звільнення радянськими військами Ужгорода. Саме батько заохочував і сприяв Карелу

Якубеку в його творчих починаннях. Не шкодуючи коштів, фінансував пізнавальні подорожі до Відня, Праги, Будапешта, мандрівки кращими музеями Європи, а також студіювання живопису в провідних художників того часу.

Після приватних уроків у Михайла Розенберга і за порадою цього молодого, талановитого професора Карел Якубек на початку 1940-х років вступає до Будапештської академії мистецтв. Однак, вже на перших курсах навчання, усвідомлює, що його рівень підготовки значно перевищує вимоги академічної програми. Отож, прислухавшись до слів Іштвана Сйоньї – вже знаного тоді мистця, він від'їжджає до румунського містечка Бая-Маре і вступає до Вільної академії мистецтв. Цей вельми специфічний навчальний заклад славився у той час своєю прогресивністю. Довкола нього гуртувалося багато відомих європейських мистців. Сюди прагнули потрапити молоді таланти, адже, здобуваючи професійний вишкіл, студенти не тільки слухали курс лекцій, а й отримували унікальне гуманітарне виховання, часто-густо вони ставали свідками цікавих дискусій, обговорень проблем сучасного малярства, суперечок класиків про природу мистецтва, його роль у суспільстві тощо.

Перебуваючи в Бая-Маре (1940 роки), Карел Якубек опанував багато фахових секретів станкового малярства, засвоїв головні принципи стилістичної методи, на яких базувався вишкіл. Саме тут він взагалі усвідомив себе мистцем, вибудувавши в уяві модель власної творчості. «...Баямарський період – це час, коли я був по-справжньому щасливим», – часто говорив художник, згадуючи ті дні. Доля внесла свої корективи у плани амбітного початківця. В 1944 році переривається його навчання. Як і інші студенти академії, він демобілізований у робітничий батальйон. Певний час перебуває в Німеччині. Стає свідком страшного бомбардування Дрездена. Потім потрапляє в полон. Опиняється в Парижі. Перемога над фашизмом застає його тут, в столиці мистецтв. Однак у грудні 1945-го турбота про матір спонукає повернутися до Ужгорода.

У повоєнні роки разом із близькими людьми Карел Якубек поступово пристосовується до нових порядків. Життєві перспективи за риторикою радянської влади виглядали дуже звабливо. Однак все було зовсім інакшим, навіть чужим тому ідеалу майбутнього, який вимріяв собі тоді в Баямарах. Так, ламаючи власне «Я», Карел Якубек знову розпочав свій творчий шлях, але вже в умовах нових реалій. Необхідність в отриманні офіційних документів про освіту спонукала його вступити у 1946 році на останній курс новоствореного Ужгородського художнього училища, в якому викладали Е. Ерделі, Й. Бокшай, О. Грабовський. Носій блискучих традицій Баямарської школи, Карел Якубек вже тоді був для цих знаних мистців радше колегою, аніж студентом. Закінчивши у цьому ж 1946 році училище, художник влаштовується на роботу в ужгородський Художній фонд УРСР. Бере активну участь в художньому житті Закарпаття. У 1960 році він вступає в ряди спілки художників УРСР, отримуючи великі преференції як художник від влади, хоча членом Комуністичної партії він так і не став.

У 1964 році разом із дружиною Євою Ібрагімівною Єрохіною Карел Якубек прибуває до Луцька. Тут йому та колезі по ужгородському Художньому фонду Григорію Чорнокнижному керівництво Спілки художників УРСР доручило зорганізувати Волинську секцію СХУ. В 1964 – 1968 роках Карел Якубек очолює цю організацію, поєднуючи роботу із обов'язками головного художника Луцька. В цій справі йому прислуговується власний мистецького досвід. У Луцьку він намагається запровадити окремі традиції Баямарської школи. Жвава виставкова діяльність, професійні обговорення творів, суворі кваліфікаційні вимоги художньої ради, запровадження традиції відчинених дверей творчих майстерень (не рідше одного разу в місяць), обов'язкове вдосконалення професійної майстерності під час вечірніх студій – ці та інші ініціативи Карела Якубека позитивно вплинули тоді на художній клімат міста.

Нещадно критикуючи інших, Карел Якубек водночас був дуже вимогливим до себе. Він брав найактивнішу участь у мистецькому житті краю. Здійснював багато творчих мандрівок з етюдником по Волині, заохочував колег до творчих подорожей Карпатами, Київщиною та Прибалтикою.

Архівний фонд художника у Волинському краєзнавчому музеї свідчить, що його діяльність не була спонтанною. Працюючи осмислено та послідовно, він ставив перед собою багато завдань і зазвичай їх виконував. Ще з раннього періоду творчості звик постійно фіксувати на фотоплівці власні творчі пошуки. Напевно, ніхто із луцьких художників так сумлінно не каталогізував і не систематизовував свого доробку. Архіви художника – об'ємні та різноманітні. Вони відображають не тільки сторінки його життя, а й сам процес роботи над полотнами. Надзвичайно спостережлива людина, Карел Якубек умів виокремити в навколишньому просторі можливі теми для творчості. Як, наприклад, дахи будинків Луцька з вікна власної творчої майстерні; парк імені Лесі Українки, осяяний весняним сонцем; подвір'я на околиці міста з квітучим садом або ж пречудові лісові галявини; дівчата й хлопці в етнічних строях; діти біля шкільної вчительки; вусатий чоловік сиділає коня; зграйка гусей біля озера; молодиці працюють на колгоспному току... Всі ці мотиви, спочатку зафіксовані олівцем або об'єктивом фотоапарата, були цінним матеріалом для станкового малярства.

Творчий запал і натхненність притаманні всьому, що створив Карел Якубек. Виконавча манера художника – смілива і дивовижно розкута, хоча по-реалістичному виважена й організована водночас. Кожна деталь композиції, якою б спонтанною вона не виглядала, – напрочуд осмислена, знайдена як єдино вірний крок. Це мистецтво споріднене із майстерністю найвищого рівня, коли ремесло, сама кухня художника приховані від глядача за ілюзією невимушеності вражаючим артистизмом праці. Форму ліплять удари легких, неймовірно точних мазків. Інколи пензель не просто пише, а неначе витанцьовує своєрідну фугу або запальне стокато на полотні. Темперамент, азарт, наснага – в основі творчої практики Карла Якубека. Його полотна неначе дихають, пульсують, миготять кольорами. Січневий

сніг сліпуче іскриться аж до болю в очах. По-справжньому відчутна вологість повітря опісля весняної грози. Пелюстки маків, ромашок, ірисів буквально вибухають барвами літнього дня. Так чуттєво, просто і легко писали в той час Ерделі, Бокшай, Глущенко, Шишко. І все ж, аналізуючи доробок художника від Баямарської школи до Луцька, не можна не зауважити, яких зламів зазнала вимріяна ним ще на початку 1940-х років модель мистецтва. Карелу Якубеку, як і багатьом його сучасникам, довелося балансувати поміж естетичними ідеалами вільної творчості й стилістичними догмами тоталітарного соцреалізму. Спадщина художника сьогодні – це сотні одиниць станкового малярства, авторська графіка, ескізи, фотоматеріали. Все загалом – значний внесок до скарбниці вітчизняної культури, художнє відображення складної, суперечливої доби – ХХ століття.

Значною подією в житті художника став вихід альбому його творів із науковою статтею Олега Сидора (2006 р.).

18 грудня 2008 року Карел Михайлович Якубек залишив цей світ. Розпорядником його творчої спадщини став колекціонер і добрий товариш художника Олег Володимирович Гаврилюк, який і передав значну частину архівів художника, окремі твори авторської графіки та малярства до Волинського краєзнавчого музею. На вшанування пам'яті про Карела Якубека у Художньому музеї м. Луцька була розгорнута об'ємна виставка його творів «Творчість як зміст життя» (2009 рік).

Зоя Навроцька

Література:

Про відзначення державними нагородами України з нагоди 10-ї річниці Конституції України : Указ Президента України від 26 черв. 2006 р. № 578/2006 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 4 лип. – С. 11–12.

Орденом «За заслуги II ступеня» відзначено художника-живописця К. Якубека.

Якубек Карел Михайлович // Областная художественная выставка «На почетной страже» : каталог. – Ковель, 1980. – [С. 48.]

Якубек К. Твори з приватних збірок та музеїв : альбом-каталог / авт.-упоряд. О. Сидор. – К. : Оранта, 2006. – 158 с.

Волинь на злам століть : історія краю (1989–2000 рр.) – Луцьк : Вежа, 2001. – 692 с.

Про Карела Якубека – с. 393.

Корнелюк Д. Духовне небо Волині : презентац. альм. / Д. Корнелюк. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 288 с.

Про Карела Якубека – с. 23.

Луцький замок у мистецькому просторі України : темат. ант. віршів ХІХ–ХХІ ст. / упоряд. канд. філол. наук М. М. Хмелюк, В. М. Кумановська. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 88 с. + 44 с. : іл.

Якубек К. «Замок Любарта», 1972 ; «Весна. Вид на замок Любарта з парку», 1974 ; «Вид на замок Любарта з луку», 1970-ті ; «Фортиця зі стиру», 1977 ; «Замок Любарта в Луцьку», 1998 – див. іл.

Вернісажі : митець // Волинь-нова. – 2009. – 14 лют. – С. 2.

Гуменюк Н. Полювання на Бокшая та Ерделі, або Феномен Закарпатської школи малярства / Н. Гуменюк // Віче. – 2007. – 22–28 листоп. – С. 14.

Кириченко Б. Взірєць професіоналізму : у Національному музеї Тараса Шевченка експонувалася виставка робіт відомого майстра пензля Карела Якубека / Б. Кириченко // Українська культура. – 2007. – № 1. – С. 40.

Мислива-Бунько І. Картини, напоєні світлом / І. Мислива-Бунько // Волинь-нова. – 2007. – 5 черв. – С. 7. ; Наш університет. – 2007. – 20 черв. – С. 16.

Навроцька З. Якубек : від Луцька – до Всесвіту / З. Навроцька // Сім'я і дім. Нар. трибуна. – 2005. – 6 жовт. – С. 5.

Не стало Карела Якубека // Волинь-нова. – 2008. – 27 груд. – С. 11.

Філатенко А. Майстер чарівного пензля / А. Філатенко // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 7.

Філатенко А. Карпати і Волинь у долі художника / А. Філатенко // Волинь. – 2004. – 9 груд. – С. 3.

18 грудня

80 років від дня народження О. Т. Богачука (1933–1994) – українського поета

Олександр Теофілович Богачук – син Волині – і за велінням долі, і за творчими поривами. Народився 18 грудня 1933 року у волинському селі Сокіл Рожищенського району в сім'ї коваля.

Навчався в середній школі та в Луцькому педінституті ім. Лесі Українки на історико-філологічному факультеті, який закінчив у 1958 році. Вірші почав писати ще за шкільною партою. Перший вірш «Як живі з живими» був надрукований у 1953 році в газеті «Радянська Волинь». З тих пір систематично друкувався в обласній газеті, літературних альманахах, у республіканських газетах «Молодь України», «Радянська Україна» та в журналах «Дніпро», «Вітчизна», «Жовтень». «Незабутнє» – перша збірка поета – вийшла в Луцьку 1958 року, а наступного, 1959, – «Вересневий грім»